

ARJAN HUT –

ik ben berlijn

ik ben een bosje rode bommen

Twee willekeurige regels uit een willekeurig gedicht van Sytse Jansma te lezen in zijn nieuwe bundel ‘als nomaden in tenten terecht’. Het maakt deel uit van de driedelige opener ‘oproep aan alle friezen’. Jansma componeert met indrukken van Duitsland (Berlijn, Pruisisch blauw, Tagesschau) kinderprogramma’s (Sesamstraat, Bear Boeloe) en de echo van Douwe Kalma, poëzie die men als een tsunami (‘ik dompel alle friezen onder in / Pruisisch blauw’) ervaart. Het is een eerlijk openingsgedicht, een signatuurvers.

Soms lijkt het als iemand hem een stuk krant heeft gegeven met de opdracht: schrijf een liefdesgedicht en gebruik daarbij alleen woorden die in dit artikel over ‘corruptie in Botswana’ voorkomen. En hij redt zich ermee!

In de volgende afdeling ‘de douanier uitschakelen’ vallen sommige beelden (grensovergang, internationalisme, kind zijn, kapitalisme en de poëzie zelf) op zijn plek of worden verder verwerkt. Die verwerking gaat op basis van intuïtie; een beeld stapt naar een volgend beeld, soms is het eenvoudigweg de klank van een woord die de volgende stap bepaalt. ‘fabriek van beelden’ heet het gedicht en in een ander gedicht uit deze afdeling, als ‘nomaden’, vinden die beelden in (ons) ogen onderdak, ‘als nomaden in tenten terecht’.

Het is een tweetalige bundel, Fries – Nederlands. De dichter heeft zelf de vertalingen gemaakt. Omdat de vertalingen nogal vrij zijn, krijgt de lezer indrukken mee van hoe Jansma te werk gaat. Soms zal eerst de Nederlandstalige versie zijn ontstaat. Ik kan mij bijvoorbeeld

niet voorstellen dat Jansma eerst 'har skientme yn tategejammer' (It Fenusfeest) heeft geschreven en daar op de vertaling 'haar melmuilende schoonheid' (Het Venusfeest) is gekomen. Maar wie weet?

Dat men een gedicht niet in al zijn nuances en associaties kan vertalen, laat het slotvers 'op een mast overbrug je geen zeeën'. De Friese versie speelt met de klanken van de woorden 'mem, heit, omke, muoike'. Dat spel valt in 'op één mast overbrug je geen zeeën' helemaal weg, maar er ontstaat niettemin wel een geheel interessant gedicht, een heel anders en nieuw gedicht bijna.

De laatste drie afdelingen heten 'landscapes', 'bodyscapes' en 'seascapes'. Jansma struikelt acrobatisch door de taal ('hoera de zondagsfietser door het hubba-bubbabouwland'). Soms lijkt het als iemand hem een stuk krant heeft gegeven met de opdracht: schrijf een liefdesgedicht en gebruik daarbij alleen woorden die in dit artikel over 'corruptie in Botswana' voorkomen. En hij redt zich ermee!

Toponiemen worden creatief gebruikt. Ik moest daarbij gauw eens denken aan de regel 'Won't you show me / the shine of your Japan / the sparkle of you China' uit het gedichtje Bodhisatva van Steely Dan:

macht van mijn blanke appalachen / ontbloot zich (pag. 61)

laat mij gekke fratsen (...) als botswana's gebruiken (pag. 64)

Onderwerpen uit de actualiteit komen op veel plekken terug, maar de woorden zijn geïsoleerd en in een ander verband geplakt. Nomaden, moskeeën, Taliban, Guantanamo, 'arabisch is ons vaderland', 'het drama-islam van jullie gejammer', bijvoorbeeld, zouden bij elk andere schrijver waarschijnlijk naar vluchtelingen verwijzen, bij Jansma zijn het gewoon bouwblokken van taal die passen in een gedicht waar net zo goed frisbees vliegen, ambtenaren, slampamperen of een pas getrouwd stel bruin brood eet in hun witte weken. Sommige gedichten zijn wonderlijk grappig ('falluszomernachten', 'de ballen van de stier') en andere speels mysterieus ('binnen de contouren van het model', 'slechte slaven'). Soms willen en woordbouwsel niet echt een gedicht worden ('de hellepoorten van de zee' bijvoorbeeld, stort in van drukke beelden). Net wat krampachtig wordt het volgens mij ook als Jansma zijn vondsten en woordbouwwerken in vastere vorm stopt. Zo zijn de gedichten in 'landscapes' allemaal opgebouwd uit vijf keer twee regels. Regels lopen dan in elkaar over en zo ontstaat nieuwe verbanden, dat wel, maar het maakt het lezen weer wat taaier en dat lijkt me onnodig. Desalniettemin vind ik het te prijzen dat hij verder de gedichten in hun eigen en verrassende vormen laat verschijnen.

Vertaling: Sytse Jansma